

BUITEN BEENTJE IN DE OUDERENZORG

Van idee tot 11.000 concerten voor ouderen en zieken
Stichting Muziek in Huis, Nico de Gier

Colofon

Copyright © 2020 Nico de Gier

Eerste druk april 2020

Omslagfoto: Shutterstock

Grafisch ontwerp en opmaak binnenwerk: Pauline Tournier, PTDTP

Druk- en bindwerk: Boekengilde, Enschede

Uitgever: Nico de Gier

ISBN 978-94-6402-131-8

Alle rechten voorbehouden. Niets in deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, elektronisch, door geluidsopname- of weergaveapparatuur, of op enige andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

Voorwoord

- 2 Van een internationale carrière naar optredens in zorgcentra**
Over marktonderzoek, eerste zorgcentra en concerten, prijzen en gages
- 1 De zorgsector als werkterrein**
Kosten van de ouderenzorg, coachingstraject, KNTV, het schrijven van jaarverslagen
- 0 Lastige omstandigheden maar ook prachtige ervaringen**
Tweede Kamerverkiezingen, activiteitenbegeleiding, oprichting, hunkeren naar muziek
- 1 Pionieren**
Telemarketing, André Rieu, succesfactoren, Marco Bakker, audities en workshops
- 2 De bestuursleden en andere betrokkenen**
Schoonmaken in een ziekenhuis, de eerste kink in de kabel
- 3 Het belang van kunst en cultuur**
Meerjarige contracten en subsidies, eerste symposium, de veranderende organisatie van zorgcentra, een Yamaha vleugel, Erica Terpstra
- 4 De harde opbrengst van de zachte zorg**
De therapeutische waarde van de concerten, het Nederlands Impresariaat, presentatiedagen

- 5 Zorgcentra als culturele podia**
Een echt kantoor, toekenning subsidie FPPM, aanvraag
Cultuurnota ministerie OCW
- 6 Marktwerking in de kamermuzieksector**
Plan Aandelen in Kamermusici, laatste eigen concert
- 7 Opkomst van grote zorgkoepels**
Fusies in de ouderenzorg, intern onderzoek, auditeren, pianofonds
- 8 De helende werking van muziek**
Advies van de Raad voor Cultuur, de kwetsbaarheid van SMiH,
Eigen Vermogen, wetenschappelijk onderzoek,
Verwey-Jonker Instituut
- 9 Door privéomstandigheden op halve kracht vooruit**
Concertbezoeken, nieuw beleidsplan, begrotingen,
subsidieaanvragen
- 10 Personeelsuitbreiding**
Sollicitatiegesprekken, luxe segment in de ouderenzorg,
accountantsverklaring, symposium met Arnold Heertje, ANBI
- 11 Overheidsmaatregelen spelen SMiH parten**
Meldpunt Discriminatie, valse piano's, kredietcrisis,
bezuinigingen ouderenzorg, btw-verhoging culturele sector
- 12 Viering twaalfenhalfjarig bestaan**
Open subsidieaanvraag, CD, draaiboek operationele processen
- 13 Hoog in de top-50 van goede doelen**
Marketing en strategie, operationeel manager,
Trouw Goede Doelen, tournees in Groningen en Friesland
- 14 Uitbreiding, verdieping en donateurswerving**
Gieskes-Strijbis Fonds, verdienmodel, diversiteit van het publiek,
begrijpen wat dementie van binnenuit met mensen doet

- 15 Persoonlijk Adviseur van Zijne Majesteit de Koning en Hare Majesteit de Koningin**
Evaluaties, factoren voor succesvolle concerten in de zorgsector, digitalisering, koninklijk bezoek
- 16 7500ste concert, 350.000ste luisteraar**
Jubileumconcerten Marco Bakker en Mirsa Adami, het kostuum van de adjudant
- 17 Jubileumconcert in aanwezigheid van Koningin Máxima**
Pianoduo Daniël Wayenberg en Martin Oei, Noraly Beyer, Maartje van Weegen
- 18 Benefietconcert met Isabelle van Keulen en Ronald Brautigam**
Nieuwe Hertz Zaal, Medisch Contact, Premieplan
- 19 Het zwarte gat**
De verdubbelaar, zorgzwaartepakketten, Wmo, programmering
- 20 Thuiswonende, kwetsbare ouderen**
Campagnefilmpje, nieuw netwerk van Nederlandse gemeenten, Erik Scherder, wet Deregulering Beoordeling Arbeidsrelaties
- 21 Hoe de viering van het 10.000ste concert nieuws werd en SMiH volwassen**
Care for Jazz, eerste legaat en andere giften, nog een droom komt uit

Nawoord

Personenlijst

Voorwoord

De geschiedenis van Stichting Muziek in Huis (SMiH) is het verhaal van meer dan 750 musici en meer dan 500.000 luisteraars. Het draait allemaal om hen. Als alleen al alle musici drie regels zouden schrijven, zouden hun verslagen meer dan 68 bladzijden beslaan. Als alle concerten van SMiH een regeltje zouden krijgen, hebben we een pil van 333 pagina's. Een pil die niemand zou willen lezen. De musici en de concerten moeten dan ook gehoórd en beleefd worden, niet gelezen.

Maar naast al die concerten heeft SMiH nóg een verhaal te vertellen. Het verhaal over de ontstaansgeschiedenis en ontwikkeling van SMiH als organisatie. In dat verhaal komen ook het continu veranderende zorglandschap en culturele klimaat aan bod, want de ontwikkelingen van SMiH kunnen niet los worden gezien van die in de zorg- en cultuursector. Dit boek beschrijft de geschiedenis van twee jaar voor de oprichting van SMiH tot heden. Van de conceptie tot onafhankelijkheid. Met dit boek viert SMiH haar 21-jarig jubileum.

Met meer dan 750 musici, is het onmogelijk om iedereen een plekje in dit boek te geven. Slechts een klein aantal musici wordt bij naam in dit boek genoemd, meestal om hun rol bij belangrijke momenten in het bestaan van SMiH. Dat geldt ook voor de donateurs, vrijwilligers, contactpersonen in de zorgsector en andere betrokkenen. Zonder al die musici, donateurs, vrijwilligers, contactpersonen en andere betrokkenen zou SMiH niet zijn waar ze nu is.

Muziek in Huis begon als project binnen mijn eenmanszaak. Twee jaar later, op 3 februari 1999 werd een stichting opgericht, die de concerten voor ouderen en zieken van de eenmanszaak overnam. Dat werd Stichting Muziek in Huis.

In dit boek wordt SMiH gebruikt voor de stichting en Muziek in Huis voor het project van de eenmanszaak. Toen SMiH in 2002 het eerste lustrum vierde was dat dus feitelijk het lustrum van het project Muziek in Huis.

Er is veel onderzoek gedaan naar het effect van muziek op bijvoorbeeld mensen met dementie. En er is veel over geschreven. Ik zou bijna zeggen dat SMiH, met nu al meer dan 11.000 concerten voor ouderen en zieken, als geen ander weet, hoe belangrijk muziek kan zijn voor het welzijn van ouderen en zieken. Dat is de reden waarom SMiH bestaat. En dat is, na al die jaren, nog steeds de belangrijkste motivatie om de concerten voor ouderen en zieken te blijven organiseren. Het boek is echter geen aaneenschakeling van anekdotes over momenten waarop onze luisteraars diep geraakt werden door de muziek. Die momenten waren er in overvloed. De liefhebber van muziek zal dat niets verbazen. Die weet het. Dat is wat muziek dóet. En dat is de basis van dit boek. Zonder al die momenten zou dit boek er simpelweg nooit gekomen zijn.

Nico de Gier
Amsterdam, februari 2020

nicodegier@smih.nl

4

De harde opbrengst van de zachte zorg

De therapeutische waarde van de concerten,
het Nederlands Impresariaat, presentatiedagen

De zaal van het Rosa Spier Huis zat op 9 oktober 2002 bomvol. We hadden zelfs iets meer aanmeldingen dan beschikbare stoelen, maar omdat er altijd wel wat mensen niet komen opdagen, zo werd me verteld, zou het op de dag zelf wel goed komen. Dat was ook zo.

We ontvingen de gasten tussen 12.30 en 13.30 uur met een broodje en een kopje koffie. Aansluitend heette Willem van Spronsen, directeur van het Rosa Spier Huis, alle aanwezigen van harte welkom. Nadat dagvoorzitter Cox Habbema dat nog een keer namens SMiH had gedaan en de symposium-agenda had voorgelegd, werd de video van het interview met Erica Terpstra vertoond. De film begon met beelden die we buiten hadden gemaakt op het Binnenhof en van een groot blauw bord met witte letters ‘Erica, gemeente Terpstra’, dat op Erica’s werkkamer te zien was. Er werd gelachen bij de aanblik van dat bord. De kijkers waren duidelijk geboeid door wat Erica hun te vertellen had over het belang van kunst en cultuur voor ouderen. Met haar enthousiasme was de toon gezet.

Na een kort intermezzo door Ensemble Contrasten sprak Roderik Benoist, algemeen directeur van Stichting Hervormde Diakonale Huizen te Haarlem, over *De harde opbrengst van aandacht voor de zachte zorg*. “Kwaliteit,” zei Roderik, “laat zich in de ouderenzorg het beste organiseren in de kleinschaligheid.”

Met alleen verpleegtechnische kwaliteit waren we er nog niet.

“Het is de manier waarop zorg wordt verleend en de manier waarop patiënt en familie worden bejegend, die werkelijk bepalend is voor de beleving van ‘goede zorg,’” stelde hij.

Daar was iedereen het wel mee eens. Maar zijn belangrijkste boodschap kwam nog. “De zachte aspecten van zorg, zoals het genieten van een goede muziekkuitvoering, blijken een harde economische factor te zijn.”

Jaren later, in 2010, zou de bekende econoom Arnold Heertje op een ander symposium van SMiH dit beamen met de woorden dat elke bestede euro in de cultuur meer dan een euro aan besparingen voor de maatschappij zou opleveren. Dat was een geweldige opsteker. De concerten kosten geld, maar betalen zich terug.

Nadat Cox Habbema in debat was gegaan met de zaal en na nog een muzikaal intermezzo, was het tijd voor een lezing van muziektherapeut Kees Huges.

Omdat het programma goed gevuld was en we niet wilden uitlopen, had ik voor de sprekers een wekker op het kathedr geplaatst. Kees liet niet na daarover een grap te maken. Zijn bijdrage ging over de therapeutische waarde van de concerten. Hij stelde dat iedereen, ziek of gezond, gelijk is in het genieten van muziek. Zijn streven bij de concerten in de ziekenhuiskerk van het psychiatrisch ziekenhuis de Geestgronden was dan ook dat cliënten, medewerkers en omwonenden samen luisterden. Kees onderstreepte het belang van kwaliteit en zei: “Geld mag nooit de reden zijn om kwaliteit buiten de deur te houden.”

Als afsluiter droeg hij het publiek op SMiH een warm hart toe te dragen en te koesteren. “En,” zo vulde hij aan, “er natuurlijk gretig gebruik van maken. Dat staat.”

Na wederom een kort optreden van Ensemble Contrasten interviewde Cox Habbema de bekende hoboïst Han de Vries. Er volgden vermakelijke anekdotes over musici en het musiceren.

Na de pauze volgde een tweegesprek tussen professor Theo Schuyt en doctorandus Iwan Sewandono. Een gesprek tussen twee wetenschappers over het particulier initiatief, met name dat van SMiH, en het behoud van de eigen identiteit van ouderen. Er werd voorspeld dat er een generatie zou komen die steeds mondiger wordt. Na dit gesprek kreeg Ensemble Contrasten iets meer speeltijd dan in voorgaande intermezzi. Het trio speelde werken van Dvorák, Debussy, Piazzolla en Cohen,

waarna Willem Driessen, directeur Stichting Zorgcentra Heemswijk te Heemskerk (nu Viva!Zorggroep), een lezing gaf over *De zachte zorg als investering*. Willem sloot daarmee prachtig aan op de voordracht van Roderik Benoist.

Ter afronding was het mijn beurt om te spreken over vijf jaar SMiH, ervaringen en toekomstvisie. Wat ik precies verteld heb, weet ik niet meer. Wel herinner ik me nog heel goed de woorden van klarinettist Harry-Imre Dijkstra, die mijn betoog van achter de schermen had gehoord. In september 2000 was hij met zijn Ensemble Contrasten in het kader van het scholingsproject op tournee geweest. Ik had hem tijdens die tournee blijkbaar duidelijke instructies gegeven die bij hem waren blijven hangen, over hoe je het publiek moet toespreken.

“Je zegt altijd dat je geen lange stiltes moet laten vallen in je betoog, maar je deed het nu zelf!” zei Harry-Imre bij de borrel tegen me.

Hij had niet gezien dat ik, door emoties overmand, even geen woord over mijn lippen had kunnen krijgen.

Het symposium was een groot succes. Aan het eind van het officiële programma deelde ik op het podium onze eerste plaquettes uit aan onze vaste klanten. Ellen van Linge was een van de eersten die de plaquette in ontvangst nam. Ellen was de rechterhand van Joke Hoogendoorn in het Zonnehuis Amstelveen. Op deze locatie hadden we al sinds december 1998 maandelijkse concerten. Ellen en Joke waren een fantastisch team en de concerten in het Zonnehuis liepen als een trein. Toen er jaren later nieuwbouw gepleegd werd pal naast de oudbouw van het Zonnehuis, kregen Joke en Ellen het voor elkaar om de luidruchtige bouwwerkzaamheden één uur per maand stil te leggen. Tijdens de concerten van SMiH.

“Ik heb de werklieden een slagroomtaart gebracht,” legde Joke op de bestuursvergadering uit, “en vroeg of ze even een uur konden stoppen.”

En dat deden ze. Op de eerste woensdag van de maand, van precies 10.30 tot 11.30 uur. Maanden achter elkaar. De bewoners genoten toen nóg intensiever van de concerten dan ze gewoonlijk al deden.

We sloten de dag in het Rosa Spier Huis af met een etentje voor alle sprekers, bestuursleden en vrijwilligers. Ook dat had Esta prima geregeld.

In het Parool kwam een artikel over het symposium met de kop ‘Klassieke muziek beste medicijn voor ouderen,’ geschreven door journalist Kurt van Es. Hij citeerde mij. En tevens actrice en symposiumvoorzitter Cox Habbema: “De aankomende ouderengeneratie van de babyboomers zal zo mondig zijn dat ze ook in tehuizen cultuur van kwaliteit gaat verlangen.”

Het artikel sloot af met de woorden van Willem van Spronsen: “Ik weet vanuit de psychologie dat iets via het gehoor het diepste binnenkomt en ook het langste blijft hangen. En ik zie wat het doet bij de concerten die wij hier ook zelf organiseren.”

SMiH stond op de kaart. Dat was te merken aan het aantal concerten, dat steeg van 250 in 2002 naar 319 een jaar later en 431 nog een jaar later. Toch hadden we ook een teleurstelling te verwerken. We hadden onze pijlen gericht op Raden van Bestuur en directieleden en alle uitnodigingen op naam en titel verstuurd. Slechts een derde van onze gasten behoorde tot de beoogde doelgroep. De uitnodigingen waren in veel zorgcentra, zoals we later keer op keer zouden zien, doorgegeven aan medewerkers op de werkvloer. De tijd zou leren dat een derde zelfs heel hoog was, maar dat wisten we toen nog niet.

Met het symposium in het Rosa Spier Huis hadden we ons werkkerrein in de zorgsector verruimd. Niet enorm, maar wel merkbaar. Al binnen een maand zagen we de spin-off van het symposium: zeven nieuwe locaties, 60 nieuwe concerten, het artikel in het Parool, radio-interviews bij VARA en KRO en een artikel in het maandblad *Eigen Tijd* van pensioenfonds PGGM. Woonzorgcentrum Maria Dommer in Maarssen zou met ingang van januari 2003 in één klap elke maand een concert gaan afnemen voor bewoners van het huis en omwonenden, dankzij het enthousiasme van directeur Michel van Schaik.

Dat was de kant van de zorg. Ook de culturele kant kreeg aandacht

binnen SMiH. Hamvraag daarbij was: wat kunnen we voor de musici nog meer betekenen?

SMiH richtte zich bij haar oprichting op een voor de professionele klassieke kamermuziek volstrekt nieuwe sector: de zorg- en welzijnssector. Klassieke concerten werden slechts zeer sporadisch gegeven in de sector, waar bingo en optredens van amateurkoren, met name shantykoren en vertolkers van het levenslied als hoofdvermaak gezien werden. We wisten een nieuw groot publiek te bereiken en daarmee een nieuw segment aan de Nederlandse kamermuziekmarkt toe te voegen. Dat was één.

De kamermuzieksector in Nederland werd hevig door elkaar geschut toen het Nederlands Impresariaat (NI) door een overheidsbeslissing werd stopgezet. Het impresariaat had bijna alle kamermuziekpodia onder haar hoede. In de hoogtijdagen werden in Nederland zo'n 4000 kamermuziekconcerten per jaar gegeven. Het NI had de enige pot subsidie van de overheid voor kamermuziek in beheer. Het briljante idee van directeur Jan van Waveren om in de tijd van ontkerkelijking koffieconcerten op de zondagochtend te gaan geven, droeg bij aan het succes van het NI.

Het NI werd eind jaren '90 door toenmalig staatssecretaris voor Cultuur en Media Rick van der Ploeg (kabinet-Kok II) gezien als monopolist. Wat feitelijk niet onjuist was. De staatssecretaris besloot het NI te ontbinden en de markt voor kamermuziek over te laten aan vraag en aanbod. Dat leidde tot een zeer onrustige periode voor zowel de musici als de honderden podia voor kamermuziek in het land. Podia die overigens veelal door vrijwilligers werden gerund. Niet alleen de knowhow, maar eveneens het subsidiepotje van het NI verdween en daarmee voor een aantal kleine podia de mogelijkheid om concerten te organiseren. Een nieuw overheidsfonds – met een kleiner budget voor de kamermuziek – werd uiteindelijk opgezet, maar veel podia wisten de weg naar dat fonds niet te vinden. Ik had door mijn contacten met het NI de overgang min of meer van binnenuit meegemaakt. Ik had niet alleen jarenlang veel opgetreden via het NI, maar was als oprichter en

directeur van SMiH bovendien een concertorganisator geworden, een succesvolle collega. Ik zag de zwaktes alsook de sterktes van het NI en ik betreurde de beslissing van de staatssecretaris zeer. Tijdens de gesprekken bij het NI speelde voortdurend de vraag in mijn hoofd wat ik zou kunnen overnemen van het NI. Wat viel er te redden? Daarbij dacht ik niet zozeer aan de ensembles, want dat was een enorme kaartenbak waar nooit de bezem door was gehaald. Ik had per slot van rekening nu zelf ensembles. Nee, niet de musici, maar de podia en dan vooral de kleine podia, die waren interessant en konden best hulp gebruiken. Ik zag voor me dat de ensembles die een tijd voor SMiH in de zorgcentra zouden optreden, later dankzij SMiH zouden doorstromen naar de kleine podia. Zo zouden de kleine podia geholpen kunnen worden en zo zou het voor musici nog interessanter worden om zich aan te sluiten bij de stichting. Dat was twee!

De doelstelling van SMiH was en bleef: het verzorgen van muzikale activiteiten primair in de zorg- en welzijnssector. Dit sloot echter verbreding naar de particuliere markt geenszins uit.

Anderhalve maand na het symposium organiseerde SMiH een presentatiedag voor kamermuziekprogrammeurs van kleine kamermuziekpodia. Ik had het complete adressenbestand van het NI gekregen en aangeschreven. De dag vond plaats in Utrecht en er kwamen programmeurs uit het hele land. Zo'n dertig. Dat aantal viel wel wat tegen. Diverse podia hadden me als reactie op mijn uitnodiging laten weten dat ze het bijltje er al bij hadden neergegooid. Dat was het resultaat van de 'vrije markt', het idee van vraag en aanbod van Rick van der Ploeg.

Tussen 11.00 en 17.00 uur op die maandag presenteerden een twaalfstal zeer uiteenlopende kamermuziekensembles, die voor SMiH werkten, zich aan de programmeurs. De musici gaven korte concertjes, kondigden, zoals gebruikelijk was bij de concerten in de zorgcentra, hun stukken zelf aan en beantwoordden vragen van de programmeurs. Esta Hoogervorst was ook bij deze gelegenheid actief en de dag was weer tot in de puntjes verzorgd. Van ontvangst, lunch tot de borrel aan

toe. De ensembles konden via SMiH of rechtstreeks geboekt worden. Op de dag zelf of later in het seizoen. Daartoe was na ieder concertje en in de pauzes voldoende gelegenheid. Er werden flink wat contactgegevens uitgewisseld. De presentatiedag was in de ogen van alle betrokkenen voor herhaling vatbaar en kreeg dan ook een vervolg.

Eén echte serie concerten op een regulier podium hadden we al. De koffieconcerten in congrescentrum de Reehorst in Ede. Die serie hadden we samen met een aantal andere, min of meer losse concerten overgenomen van een klein impresariaat binnen Musici & Artiesten van Arbeidsvoorziening in Hilversum, dat zich *Muziek Klassiek* noemde. Tijdens een reorganisatie was besloten dat Muziek Klassiek niet binnen Arbeidsvoorziening kon blijven bestaan. Rob Lans, contactpersoon en initiatiefnemer van Muziek Klassiek, had eerder dat jaar contact met me opgenomen en droeg per 1 september 1999 Muziek Klassiek aan mijn concertbureau, Concertbureau Nico de Gier, over. Mijn concertbureau zou nog een aantal jaren de loonadministratie voor SMiH verzorgen en zou zodoende nog een tijd de werkgever van de musici zijn. De overdracht bestond uit een door beide partijen ondertekende overeenkomst, een flinke stapel floppydisks en een aantal verhuisdozen vol slecht geordende dossiers, die ik moest gaan doorspitten. Bij de overname kregen we naast bestaande contracten voor concerten ook een kaartenbak met musici. Het aanbod van de ensembles was echter veel te groot – een probleem dat ik van het NI kende – en de kwaliteit van de ensembles was mij veelal onbekend. Met mijn achtergrond als musicus, zou en kon ik geen musici aanprijzen die ik niet kende. Dat ik contracten met mij onbekende musici voor toekomstige concerten had overgenomen, baarde me zorgen. Op 2 november 1999 organiseerden we derhalve audities, de eerste audities van SMiH, waar 30 ensembles van Muziek Klassiek en daarnaast nog 50 andere musici voor werden uitgenodigd. Ik kondigde de audities aan bij de overgenomen podia.

‘Wij onderstrepen dat de invulling van de overgenomen concerten veelal voor de overname heeft plaatsgevonden. Uw reactie, kritiek of

aanprijzing op – voorbije – concerten stellen wij op prijs en zullen wij meenemen bij onze besluitvorming bij het selecteren van ensembles,’ besloot ik mijn brief aan de podia.

Uit die audities rolden de ensembles, die in 2000 als eersten het scholingsproject zouden gaan doen en waarvan sommigen zich zouden presenteren op de presentatiedag in 2002.